

Ikonografia bóstw hetyckich

Archeologia starożytnego Bliskiego Wschodu

Paweł Borycki

13 listopada 2012

Plan prezentacji

1

Religia i bóstwa hetyckie

- Religia Imperium Hetytów
- Bóstwa hetyckie
 - Tarhun (Tesub)
 - Arinniti (Hebat)
 - Istanu
 - Szauszka
 - Telipinu i Wurunkatte

2

Stanowiska archeologiczne

- Alaca Höyük
- Hattuša
- Yazılıkaya
- Eflatun Pınar

Religia Imperium Hetytów

- Religia synkretyczna
 - Sprowadzanie posągów bóstw
 - **Kapłani, kult, język modlitwy**
- Przedstawienia bóstw
 - Posąg lub symboliczne wyobrażenie
- **Panteon “tysiaca bóstw”**
- Bogowie burzy
 - Z miast Hattuşa, Zippalanda, Nerik...
- Bogowie słońca
 - niebiańskiego, wodnego, podziemnego

Tarhun zabija Illuyanka, za nim stoi Szarruma (IX w. p.n.e.)

Religia Imperium Hetytów

- Boginie-matki, *“królowe”*
- Boginie losu i przeznaczenia
 - Prządki Papaja i Istustaja
 - Gulses
 - **Zapisują ludzkie przeznaczenie rylcem na tabliczkach**
- Bóstwa opiekuńcze
 - Poszczególnych części ciała
 - Zmysłów
 - Stanów psychicznych
- Bóstwa abstrakcyjne
 - Radość
 - Rozsądek
 - Zdrowie
 - Porządek prawny
 - **Strachy i Trwogi – przyboczne bóstwa Tarhuna**

- Bóg burzy kraju Hatti, **Zwycięzca**
- Panowanie nad siłami przyrody
 - Deszcz, góry
- Król ziemskim zastępcą Tarhuna
 - Pomoc w walce z wrogami
- Atrybuty
 - Byk i jego rogi
 - Maczuga, piorun i trójkąt (symbol dobra)
- Przedstawienia
 - Stojący na byku
 - Na wozie zaprzężonym w dwa byki – Szeri (dzień) i Hurri (noc)
 - Naczynie kultowe – ryton w kształcie byczej głowy
- Święto *Purulli* – mit o walce z Illuyanka

A black and white line drawing of a Pharaoh standing on a lotus flower. The Pharaoh is wearing a tall, striped headdress and a long, pleated skirt. He holds a scepter in his right hand. A small figure of a person is on his back. The lotus flower is on a pedestal.

- Bogini **słońca** miasta Arinna
 - Żona Tarhuna (Teshuba)
 - Wspomagała króla w walce
- Główna bogini w czasach Mursili II
- Formy kultu
 - Posąg kultowy
 - Złoty dysk słoneczny
- Przypisano jej cechy Szamasza

◀ ◻ ▶ ◀ ◻ ▶ ◀ ≡ ▶ ◀ ≡ ▶ ≡

Istanu

**Bóg Słońca Niebios,
Komnata A, Yazılıkaya**

- Bóg **słońca** Istanu
 - Drugi bóg panteonu
 - *“Pasterz ludzkości”*
 - *“Światło w kręgu nieba i ziemi”*
 - Cechy mezopotamskiego Szamasza
 - Przynosi nowiny bogu burzy
- Sędzia, świadek zawieranych umów
- Przedstawienia
 - Podróżował zaprzęgiem czterokonnym
 - Trzy pary oczu
 - Broda z lapis lazuli
- Siedziba – Sippar

Szauszka

**Szauszka,
Komnata A, Yazılıkaya**

- Bogini **wojny, płodności i zdrowia** Szauszka
 - Uskrzydłona kobieta
 - Uzbrojona w topór
 - Stoi na lwie
 - Męskie, szpiczaste nakrycie głowy
- Przedstawiana w towarzystwie żeńskich bóstw sługów
- Występuje w pochodzie męskich bóstw w Yazılıkaya
- Utożsamiana z Isztar

Telipinu i Wurunkatte

- Bóg **wegetacji** Telipinu
 - Cechy charakterystyczne dla boga burzy
 - Czczony w Durmitta, Tawinija, Hanhana, Hattuša
- Powiązania rodzinne
 - Syn Tarhuna i Arinniti
 - Mąż Hetepinu (hierodule)

- Bóg **wojny** Wurunkatte
 - *“Pan kraju”*
 - Opiekun hetyckiego wojska
 - Czczony w Hattuša, Nerik, Tawinija
- Przedstawienia
 - Posąg wyposażony w broń

Położenie Alaca Höyük, Yazılıkaya i Hattuşa

Alaca Höyük

Brama Sfinksów (XV/XIV w. p.n.e.)

- Groby książęce z ok. 2300 p.n.e.
 - Brązowe sztandary z Alaca Höyük
 - **Znaki solarne**
 - **Byki i jelenie**
 - **Zakończenia łasek lub boskich beret?**
- Rzeźbienia z czasów hetyckich (XV/XIV w. p.n.e.)
 - **Brama Sfinksów**
 - **Ortostaty**

Alaca Höyük – sztandary

**Sztandary kultowe z Alaca Höyük,
Muzeum Cywilizacji Anatolijskich, Ankara
(XXIII/XXII w. p.n.e.)**

Alaca Höyük – ortostaty

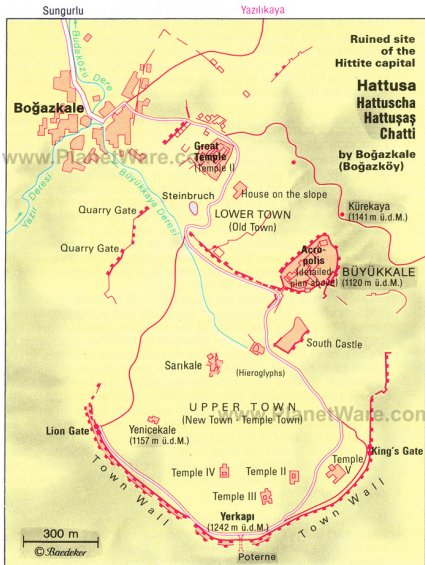
**Ortostat (replika): Król i królowa składają ofiarę Tarhunowi,
bogowi burzy kraju Hatti, pod postacią byka
(XV/XIV w. p.n.e.)**

Alaca Höyük – ortostaty

**Ortostat (replika): Arinniti, bogi słońca z Arinna, przyjmująca
cześć
(XV/XIV w. p.n.e.)**

Hattuša

- Hattuša – stolica Imperium Hetytów
 - ok. 1400-1178 p.n.e.
- Podział stanowiska
 - Dolne Miasto
 - Górne Miasto
 - Wielka Cytadela – Büyükkale
 - **Sanktuarium Yazılıkaya**
- Bramy Górnego Miasta
 - Brama Lwów
 - Brama Królewska

Hattuša – Brama Lwów

Brama Lwów, Górne Miasto, Hattuša (XIV w. p.n.e.)

Hattuša – Brama Królewska

**Brama Królewska, Górne Miasto,
Hattuša (XIV w. p.n.e.)**

- Wschodnia brama Górnego Miasta
- Wizerunek wojownika zdobiący andezytowy monolityczny węgar bramy
 - Tarhun – bóg burzy kraju Hatti
 - Mężczyzna w hełmie
 - Topór bojowy
 - Lekki uśmiech
- Górna część z cegły suszonej
 - Brama Lwów
- Oryginał w Muzeum Cywilizacji Anatolijskich w Ankarze

Hattuša – Brama Królewska

Brama Królewska, Górne Miasto, Hattusa (XIV w. p.n.e.)

Yazılıkaya

Plan stanowiska Yazılıkaya

- tur. “*zapisana skała*”
- Koniec XIII w. p.n.e.
 - Tudhaliya IV i Suppiluliuma II
- Reliefy skalne
 - Komnata A i Komnata B
- Grupa wapiennych ostańców

◀ ◻ ▶ ◀ ◻ ▶ ◀ ≡ ▶ ◀ ≡ ▶ ≡

44 – Szarruma

- A set of small navigation icons typically found in Beamer presentations, including symbols for back, forward, search, and other slide controls.

Yazılıkaya – Komnata A

**Relief: Główna scena,
Komnata A, Yazılıkaya (XIII w. p.n.e.)**

Yazılıkaya – Komnata B

Relief: Bóg Szarruma i król Tudhaliya IV (XIII w. p.n.e.)

Relief: Procesja 12 bogów podziemia (XIII w. p.n.e.)

Położenie Eflatun Pınar

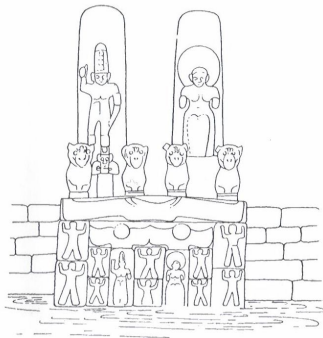
Eflatun Pınar

Cokół z reliefem (XIII w. p.n.e.)

- Posągi bóstw stojące dawniej na cokole (jeden znaleziony w Fasillar)
 - Teshub
 - Arinniti
- Bogata dekoracja reliefowa
 - Przedstawienia bóstw powtórzone na cokole
 - Ludzie i demony z lwimi głowami
 - Uskrzydłony podwójny dysk słoneczny
 - Tył – niezachowana rzeźba lwa
- Składanie ofiar do sztucznych stawów

Eflatun Pinar

Rekonstrukcja: Cokół z posągami Teshuba i Arinniti

Widok: Cokół nad stawem (XIII w. p.n.e.) – dzisiejszy stan zachowania

Eflatun Pinar

Widok: Protomy trzech byków w Eflatun Pinar (XIII w. p.n.e.)

Ikonografia bóstw hetyckich

Dziękuję.

Bibliografia

- B. Collins, *The Hittites and Their World*, Atlanta 2007.
- M. Popko, *Mitologia hetyckiej Anatolii*, Warszawa 1976.
- M. Popko, *Religie starożytnej Anatolii*, Warszawa 1980.